

IPIDIA BINOTATA, EEN NIEUWE GLANSKEVER VOOR NEDERLAND

(COLEOPTERA: NITIDULIDAE)

Wil Heesters

In dit artikel wordt de vondst van *Ipidia binotata* gemeld. Dit is een nieuwe keversoort voor Nederland. Het betreft een aan dood hout gebonden (xylobionte) soort die al geruime tijd bekend is uit Noord-Europa en een deel van Zuid-Europa. De kever breidt zich naar het westen uit en is inmiddels ook in België aangetroffen.

INLEIDING

Op 5 april 2024 bezocht de auteur boswachterij de Kempen bij Bladel (NB) om te zoeken naar kevers. Bij een eerder bezoek aan het gebied werd op één van de staande, dode beuken *Fagus sylvatica* aan het bospad, de myrmecofiele breedgerande glanskever *Amphotis marginata* (Erichson, 1843) aangetroffen. Deze boom, met een nest van de glanzende houtmier *Lasius fuliginosus* (Latreille, 1798) werd daarom nog eens onderzocht (Amersfoortcoördinaten 145,1-368,7). Bij het verwijderen van een stukje loszittend schors aan de andere zijde van dezelfde boom werden twee kevers aangetroffen. De schimmelkever *Mycethophagus quadriguttatus* (Müller, 1821) en naar wat leek een roodzwarte *Glischrochilus*-soort (fig. 1) waren in het verzamelbakje gevallen. De verbazing was dan ook groot toen bij nadere inspectie thuis bleek dat het ging om *Ipidia binotata* (Reitter, 1875). De determinatie werd op basis van foto's bevestigd door Koen Verhoogt en het exemplaar is opgenomen in de collectie van de auteur.

Op Waarneming.nl werd een foto van *I. binotata* van Jeroen Hoek gevonden, van 9 april 2024, uit het Monnikenbos bij Soest (UT) (AC 151,0-462,2), gedetermineerd als *Glischrochilus hortensis* (Geoffroy, 1785). Het exemplaar is na het verzamelen verloren gegaan. Op 15 juni 2024 werd door Cor van de Sande één enkel exemplaar gezeefd uit molm, mos en schors van dode bomen in de Vijlenerbossen bij Vaals (LI) (AC 196,7-308,3) (col. Van de Sande). Op 15 april 2025 werd door de auteur nog één exemplaar verzameld van een

roodgerande houtzwam *Fomitopsis pinicola* op een dode fijnspar *Picea abies* in het Veldersbos bij Boxtel (NB) (AC 151,9-395,4) (col. Heesters). Op deze zwam werden ook meerdere exemplaren van de kortschildkever *Gyrophana boleti* (Linnaeus, 1758) aangetroffen. Sjoerd Faber en Jeroen Hoek

Figuur 1. *Ipidia binotata*, Bladel (Noord-Brabant). Illustratie naar foto: Jan Daanen.

Figure 1. *Ipidia binotata*, Bladel (Noord-Brabant). Illustration from photo: Jan Daanen.

Figuur 2. Staande dode beuk in Boswachterij de Kempen in Bladel (Noord-Brabant) waarop *Ipidia binotata* werd gevonden, 5.IV.2024. Foto Wil Heesters.
Figure 2. Standing dead beech in Boswachterij de Kempen in Bladel (Noord-Brabant) on which *Ipidia binotata* was found. 5.IV.2024. Photo Wil Heesters.

verzamelden op 11 mei 2025 in de Meinweg (L1) (AC 206,9-351,4) twee exemplaren van een dode, verkoolde grove den *Pinus sylvestris* (één exemplaar in col. Hoek). De Nederlandse vindplaatsen zijn samengevat in figuur 4. In deze bijdrage wordt de herkenning, huidige kennis over de biologie en de verspreiding van de soort besproken.

HERKENNING

Ipidia binotata is morfologisch goed te onderscheiden van de andere soorten van de zeer omvangrijke familie van glanskevers Nitidulidae. De meest gelijkende zijn de twee roodzwarte soorten van het genus *Glischrochilis*, die in Nederland voorkomen: *G. quadripunctatus* (Linnaeus, 1758) en *G. hortensis* (Geoffroy, 1785) (Vorst & de Oude 2010).

Figuur 3. Kerkhof van fijnsparren *Picea abies* met op de voorgrond de roodgerande houtzwam *Fomitopsis pinicola* op een van de dode bomen. Foto Wil Heesters.
Figure 3. Cemetery of spruce-fir *Picea abies*, in the foreground red-belted polypore fungus *Fomitopsis pinicola* on one of the dead trees. Photo Wil Heesters.

Ipidia binotata behoort tot de subfamilie Nitidulinae, is 3-5,8 mm groot en tamelijk langwerpig, symmetrisch en afgeplat. Het halsschild en de dekschilden zijn glanzend zwart en aan de zijranden roodachtig doorschijnend. De dekschilden hebben gepuncteerde strepen en aan de randen een duidelijke humeraalrichel. Ieder dekschild is voorzien van twee roodachtige vlekken. De antennen en poten zijn rood (fig. 1). In Europa komt binnen het genus ook nog *I. sexguttata* (Sahlberg, 1834) voor. Deze heeft op ieder dekschild drie roodachtige vlekken, een kleine naast het schildje en twee grotere onder elkaar. Daarnaast heeft deze 3-4 mm grote soort een meer ovale vorm, is gewelfd en behaard. Met de sleutels in Lompe (2019) kan tot op genus worden gedetermineerd en de soortkenmerken zijn terug te vinden in Spornraft (1967). In Klausnitzer & Klausnitzer (2009) is, naast afbeeldingen en beschrijving, ook een determinatiesleutel te vinden voor de larven.

BIOLOGIE

Over habitat, leefwijze en voedsel is weinig bekend. *Ipidia binotata* wordt door Müller et al. (2005) als oerwoudrelictsoort onder de xylobionte kevers aangeduid. Volgens Horion (1960) is de kever te vinden onder de schors van naaldbomen, waar zij leven van schorskevers. Ook Koch (1989) bestempelt de soort als scolytofaag. Dit laatste wordt door Klausnitzer & Klausnitzer (2009) voor de larven in twijfel getrokken. In Sachsen (Duitsland) vonden zij meerdere larven en imago's op een onbekend mycelium op een afgestorven spar *Picea*. Mogelijk dat *I. binotata* dus eerder fungivoor is.

Zowel de omstandigheden van de habitat als de bouw van de monddelen van de larven wijzen niet direct op een scolytofaag levenswijze. Seibold et al. (2015) classificeert *I. binotata* als fungivoor en predator. In de literatuur zijn geen specifieke aanwijzingen te vinden over het voedsel van de imago's. In Noorwegen werden bij een onderzoek met een time-lapse camera meerdere exemplaren van *I. binotata* aangetroffen op de vruchtlichamen van roodgerande houtzwam *Fomitopsis pinicola*. Ook zagen zij dat het voorkomen van de fungivore kever *Gyrophana boleti* (Staphilinidae) een positieve invloed heeft op het aantal exemplaren van *I. binotata* dat de zwammen bezocht (Lunde et al. 2023).

Het in Nederland aangetroffen exemplaar onder de schors van een dode beuk (fig. 2) geeft niet meer inzicht in de ecologie van de soort. Wel bevinden zich in de directe omgeving van de vindplaats (fig. 3) percelen met naaldhoutopstanden als corsicaanse den *Pinus nigra* subsp. *laricio*, grove den *Pinus sylvestris*, fijnspar *Picea abies* en Europese lork *Larix decidua*. Er is veel dood, staand en liggend hout door aantasting van Scolytinae als letterzetter *Ips typographus* (Linnaeus, 1758) en zestand-dennenschorstor *Ips sexdentatus* (Boerner, 1776). Dit gegeven en de aanwezigheid van vruchtlichamen van de roodgerande houtzwam *Fomitopsis pinicola* waren voor de auteur aanleiding om het gebied meerdere malen te

Figuur 4. Vindplaatsen van *Ipidia binotata* in Nederland.
Figure 4. Records of *Ipidia binotata* in the Netherlands.

doorzoeken. Hierbij werd gekeken onder loszittend schors en op zwammen. Dit leverde geen andere exemplaren op. Wel werden larven en imago's van zeldzame soorten als vermiljoenkever *Cucujus cinnaberinus* (Scopoli, 1763) en glansschorskever *Pytho depressus* (Linnaeus, 1767) aangetroffen. Ook werden meerdere exemplaren van de glanskever *G. quadripunctata* gevonden.

De andere Nederlandse waarnemingen en vondsten van *I. binotata* en die van België gemeld op Waarnemingen.be werden gedaan op of in de buurt van dode dennen *Pinus* of sparren *Picea*. De meeste waarnemingen van Observation.org en GBIF (2024) uit Europa komen uit de periode van april tot november.

VERSPREIDING

De meeste meldingen van *I. binotata* komen uit Duitsland (Rolke et al. 2023), alle Scandinavische landen (GBIF 2024) en verder zijn er waarnemingen uit de Baltische staten, België, Frankrijk (inclusief Corsica), Hongarije, Italië, Kroatië,

Oostenrijk, Polen, Rusland, Slowakije, Spanje, Tsjechië, Wit-Rusland en Zwitserland (IBERFAUNA 2008, GBIF 2024). In Italië staat de soort op de rode lijst als kwetsbaar (IUCN 2024). Uit Groot-Brittannië is de soort niet bekend (UK Beetles 2024, pers. med. Maico Weites). In België is de soort twee maal gemeld op Waarnemingen.be. In het kader van een nog lopend inventarisatieproject van de keverfauna van Heverleebos (initiatief van Natuurstudiegroep Dijleland), zijn twee waarnemingen gedaan van telkens één exemplaar van *I. binotata* op 11 april en 16 mei 2024. Beide exemplaren werden gevangen met een raamval (type 'cross-pane flight interception trap'), op ooghoogte geplaatst tegen een dode reuzenzilverspar *Abies grandis* aangetast door niet-geïdentificeerde boomzwammen (pers. med. Johan Robben). Verder werd één enkel exemplaar waargenomen (niet verzameld) op 13 oktober 2024 in La Gleize (Liège) op den *Pinus* of spar *Abies* (pers. med. Floris Walraet).

DISCUSSIE

Op verspreidingskaarten van Europa is te zien dat *I. binotata* zich recentelijk westwaarts heeft verspreid (GBIF 2024). De soort is in Nederland aangetroffen in natuurgebied Boswachterij de Kempen. Dit gebied is eigendom van Staatsbosbeheer en maakt deel uit van Grenspark de Kempen, een groot complex (8000 ha) dat voor een belangrijk deel uit naaldbossen bestaat. Dit strekt zich uit over de provincie Noord-Brabant en de Belgische provincie Antwerpen. Veel waarnemingen van de kever in Europa zijn gedaan op sparren *Picea* en dennen *Pinus* op of onder de schors, al dan niet op mycelia en vruchtlichamen van de roodgerande houtzwam *Fomitopsis pinicola*. In de onderzochte bosgebieden heeft fijnspar *Picea abies* veel te lijden gehad onder met name de letterzetter *Ips typographus*. Het exemplaar uit Utrecht evenals het exemplaar uit het Veldersbos (NB) werden aangetroffen in een 'sparrenkerkhof' waar ook de roodgerande houtzwam *F. pinicola* voorkomt. Deze zwam, die ook voorkomt op loofbomen, is zich aan het uitbreiden (Osieck 2018). Het lijkt

aannemelijk dat *I. binotata* zich verder zal uitbreiden. De toename van dood naalddhout in de Nederlandse en Belgische bossen kan daar ook aan bijdragen (Verhoogt 2019). Er is geen reden om aan te nemen dat de soort met houtimport in het gebied terecht is gekomen. Een mogelijk verband met de kortschildkever *Gyrophaena boleti* zou verder onderzocht kunnen worden (Lunde et al. 2023). Jansen (2022) geeft aan dat deze kortschildkever zich aan het uitbreiden is.

DANKWOORD

Een woord van dank gaat uit naar Koen Verhoogt voor de bevestiging van de determinatie van *I. binotata* en becommentariëring van een eerdere versie van dit artikel. Staatsbosbeheer wordt bedankt voor het verlenen van een betredingsvergunning voor onderzoek in Boswachterij de Kempen, Carlo van Dooren voor informatie over het beheer aldaar. Verder gaat dank uit naar Johan Robben die zo vriendelijk was zijn waarnemingsdata toe te lichten en Maico Weites voor het delen van informatie over het voorkomen van de soort in Groot-Brittannië. Cor van de Sande, Jeroen Hoek en Sjoerd Faber worden bedankt voor het delen van hun waarnemingen. Bart Horvers bevestigde de determinatie van de boomzwam en Jan Daanen (Medilan.eu) maakte de mooie illustratie van het verzamelde exemplaar.

LITERATUUR

- GBIF 2024 *Ipidia binotata* (Reitter, 1875). – GBIF.org, Global Biodiversity Information Facility. [geraadpleegd op 4.XI.2024]
- Horion, A. 1960. Faunistik der mitteleuropäischen Käfer. Band VII: Clavicornia 1. Teil (Sphaeritidae bis Phalacridae). – Kommissionsverlag Aug. Feyel (Überlingen): 346.
- IBERFAUNA 2008. *Ipidia binotata* (Reitter, 1875) – Iberfauna.mncn.csis.es. [geraadpleegd 4.XI.2024]
- IUCN 2024. Lista Rossa dei coleotteri saproxilici Italiani 2014 – iucn.it. [geraadpleegd 20.XI.2024]
- Jansen, R. 2022. *Gyrophaena boleti*, een nieuwe kortschildkever voor de Nederlandse fauna (Coleoptera:

- Staphilinidae). – Entomologische Berichten 82: 94-98.
- Klausnitzer, B. & U. Klausnitzer 2009. Anmerkungen zur Biologie und zum Vorkommen von *Ipidia binotata* Reitter, 1875 (Coleoptera, Nitidulidae) sowie Beschreibung der Larven. – Entomologische Nachrichten und Berichte 53: 241-248.
- Koch, K. 1989. Die Käfer Mitteleuropas, Ökologie Band 2. – Goecke & Evers, Krefeld.
- Lompe, A. 2009. Käfer europa's, Nitidulidae. – Coleonet.de. [laatste aanpassing 17.xi.2019]
- Löbl, I. & A. Smetana 2007. Catalogue of Palaearctic Coleoptera. – Apollo books, Stenstrup.
- Lunde, F., B. Ferkingstad, H. Wegger, T. T. Høye, H.M.R. Mann & T. Birkemoe 2023. Qualification of invertebrates on fungal fruitbodies by use of time-lapse cameras. – Ecological Entomology 48: 523-626.
- Müller, J., H. Bußler, U. Bense, H. Brustel, G. Flechtner, A. Fowles, M. Kahlen, G. Möller, H. Mühle, J. Schmidl & P. Zabransky 2005. Urwald relict species - Saproxyllic beetles indicating structural qualities and habitat tradition. – Waldökologie online 2: 106-113.
- Osieck, E. 2018. *Fomitopsis pinicola* (Sw.) P. Karst Roodgerande houtzwam. – Verspreidingsatlas.nl [geraadpleegd 4.xi.2024]
- Rolke, D., K. Bäse, M. Jung & A. Marten 2023. Nachweise seltener Käferarten in Sachsen-Anhalt Nachweise von *Ipidia binotata* Reitter, 1875, *Euheptaulacus sus* (Herbst, 1783) und *Callimus angulatus* (Schrank, 1789) für Sachsen-Anhalt (Coleoptera: Nitidulidae, Scarabaeidae et Cerambycidae). – Entomologische Mitteilungen. Sachsen-Anhalt 31: 24-28.
- Spornraft, K. 1967. Familie Nitidulidae. – Die Käfer Mitteleuropas 7: 20-77, 13: 108.
- Seibold, S., R. Brandl, J. Buse, T. Hothorn, J. Schmidl, S. Thorn & J. Müller 2015. Association of extinction risk of saproxyllic beetles with ecological degradation of forests in Europe. – Conservation Biology 29: 382-390.
- UK Beetles 2024. *Ipidia binotata* (Reitter, 1875). – ukbeetles.co.uk. [geraadpleegd op 4.xi.2024]
- Verhoogt, K. 2019. Belang van dennenbos voor saproxylle kevers, een veldonderzoek in Nationaal Park Hollandse Duinen – Entomologische Berichten 79: 130-137.
- Vorst, O. & J.E. de Oude 2010. Nitidulidae - Glanskevers. – In: O. Vorst (red.), Catalogus van de Nederlandse kevers (Coleoptera). Nederlandse Entomologische Vereniging, Leiden: 124.

SUMMARY

First record of the sap beetle *Ipidia binotata* in the Netherlands (Coleoptera: Nitidulidae)

In april 2024 *Ipidia binotata* was discovered under the bark of a dead beech in a forest near Bladel (province of Noord-Brabant). The species is known from several countries in northern and central Europe, but is considered a rare species in most other countries. *Ipidia binotata* is associated with dead coniferous trees, like fir tree, often infected by the red-belted polypore fungus *Fomitopsis pinicola*. The increasing amount of dead coniferous wood as a result of infestation by bark beetles, as well as the increase of this fungus will probably lead to the further spread of this species.

W. Heesters
Tilburg
mod59hee@gmail.com